

امکان سنجی ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات به اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان

*نقیسه رضائی، دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد واحد همدان

nafis.rezaei@yahoo.com

* دکتر یعقوب نوروزی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان
ynorouzi@gmail.com

دانشگاه علوم پزشکی
مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

چکیده:

خدمات در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان فراهم می باشد.

واژه های کلیدی: امکان سنجی، اشاعه گزینشی اطلاعات، اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

اشاعه اطلاعات را از ارزنده ترین و مهم ترین خدمات هر کتابخانه و مرکز اطلاع رسانی دانسته اند. در واقع، مهم ترین رسالت کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی اشاعه اطلاعات است. دلیل اهمیت و ضرورت ارائه و اشاعه اطلاعات را می توان افزایش روزافزون اطلاعات، لزوم روزآمد نگاه داشتن دانش متخصصان حوزه های مختلف علمی، توجه به صرفه جویی در وقت و هزینه استفاده کنندگان

این پژوهش با هدف سنجش امکانات موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان، اعم از منابع اطلاعاتی و امکانات، جهت ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات از طریق پست الکترونیکی به اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان، انجام گردید. روش این پژوهش به صورت پیمایشی-توصیفی است و ابزارهای گردآوری داده ها برای شمارش منابع موجود در کتابخانه مرکزی به روش مشاهده و جهت جمع آوری اطلاعات از اعضای هیات علمی از ابزار پرسشنامه استفاده شد. با در نظر گرفتن یافته های پژوهش و تمایلات اعضای هیات علمی و نیز مطالعه چندین سیستم ارسال خودکار گزینشی اطلاعات جهت ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات، امکان ارائه این

و تلاش به منظور افزایش تقاضا و بازاریابی برای خدمات اطلاع‌رسانی و کسب منابع مالی برای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانست. این نوع اشاعه شامل جست‌جو و ارسال اطلاعات مورد نیاز هر فرد بطور انفرادی، منظم، و مستمر است. در ابتدا، این خدمات به صورت دستی ارائه می‌شد و مراحل آن عبارت بود از اینکه کتابداران با استفاده از فرم‌ها و پرسشنامه‌های ویژه‌ای نیازهای اطلاعاتی هر یک از استفاده‌کنندگان را با پرسش از آنها مشخص می‌کردند و سپس کلیه منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه جستجو می‌گردید و اطلاعات کتابشناختی و چکیده منابعی که با نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان منطبق بود به صورت انفرادی برای هر یک از آنان فرستاده می‌شد. در مرحله سوم، استفاده‌کننده اطلاعات کتابشناختی و چکیده‌های ارسالی را مطالعه و اصل یا تصویر منابع منطبق با نیازهای خود را از کتابخانه درخواست می‌کرد. پس از آنکه منابع مربوط به گذشته جستجو می‌شد، کتابدار فقط منابع اطلاعاتی جدید را بررسی می‌کرد و اطلاعات کتابشناختی و چکیده منابع مرتبط با نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان را به همان روال قبل ارسال می‌کرد. خدمات اشاعه‌گزینشی اطلاعات به شدت وابسته به دریافت منابع اطلاعاتی جدید است و با دریافت این منابع است که اشاعه‌گزینشی اطلاعات می‌تواند استفاده‌کنندگان را روزآمد نگه دارد. اصطلاح «اشاعه‌گزینشی اطلاعات»^۱، در واقع، در سال ۱۹۵۸ برای نظام‌های رقومی به کار رفت. روند کار بسیار شبیه نظام دستی است. یعنی ابتدا طبق پرونده پژوهشی^۲ پژوهشگران، کلیه اطلاعات مرتبط با هریک از موضوع‌های مورد علاقه یا طرح‌های پژوهشی پژوهشگر از پایگاه‌های اطلاعاتی بازاریابی و برای وی ارسال می‌شود. در مرحله بعد، پس از اینکه کتابخانه یا پایگاه‌های مرکز اطلاع‌رسانی اطلاعاتی جدیدی دریافت کرد، آنها را طبق پرونده پژوهشگران جستجو می‌کند و جدیدترین اطلاعات مرتبط با طرح‌های پژوهشی یا علاقه آنان را برای هریک به‌طور جداگانه می‌فرستد. معمولاً این کار به‌طور منظم و در فواصل زمانی معین انجام می‌شود.

کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی بخشی از نظام آموزش عالی کشور محسوب می‌شوند و نقشی بسیار مهم در گردآوری و انتقال اطلاعات علمی ایفاء می‌کنند. این کتابخانه‌ها می‌توانند کانون

اصلی تأمین منابع اطلاعاتی مورد نیاز محققان و پژوهشگران باشند، مشروط بر آنکه منابع آنها هم روزآمد باشد و هم از لحاظ کمی و کیفی جوابگوی نیازهای روبه رشد جامعه استفاده‌کننده باشد. برای پذیرفتن چنین نقشی به کارگیری فناوری جدید اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی ضروری است.

پیشینه پژوهش

کاتوزیان (۱۳۷۱) در پایان نامه خود با عنوان «بررسی رابطه خدمات «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» با میزان مراجعه اعضای هیأت علمی به منابع اطلاعاتی کتابخانه مرکزی در دانشگاه علوم پزشکی ایران»، با استفاده از روش پژوهش تجربی اعضای هیأت علمی را به دو گروه آزمایش و شاهد تقسیم بندی کرده و برای گروه آزمایشی دست به «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» زده است. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که میزان مراجعه در افرادی که سرویس اشاعه‌گزینشی اطلاعات برایشان ارائه شد (گروه آزمایشی) در مقایسه با گروهی که از این خدمات محروم بودند (گروه شاهد) دارای اختلاف معنی دار نبود. لازم به ذکر است که مجموع مقالات در خواستی گروه شاهد در مراجعات به بخش مرجع کتابخانه ۱۳ مقاله بود که در مقایسه با گروه آزمایش که ۵۱ مقاله بود، قابل توجه است. زیرا از طریق اشاعه‌گزینشی اطلاعات تعداد زیادی از مدارک در اختیار فرد قرار می‌گیرد که در مراجعات شخصی و جستجوی دستی امکان بازاریابی آنها وجود ندارد. از طرفی با توجه به اطلاعات به دست آمده و تجزیه و تحلیل حاصل می‌توان به این فرض رسید که ارائه خدمات «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» برای گروهی که به دلیل نداشتن وقت و دور بودن محل کتابخانه امکان استفاده از منابع آن را ندارند و همچنین برای افرادی که برای تأمین نیاز اطلاعاتی خویش از مقالات مجلات بهره می‌جویند، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد و مفید باشد.

جعفر بیگلو (۱۳۷۶) در طرح تحقیقاتی خود با عنوان «طراحی و تأسیس سیستم اشاعه‌گزینشی اطلاعات» سؤالات اساسی تحقیق پژوهشگران مورد مطالعه خود را به سیستم رایانه ارائه می‌کند و این سیستم بر اساس یک الگوی طراحی شده به صورت خودکار اطلاعات را از انبوه داده‌های موجود در بانکهای اطلاعاتی، شناسایی می‌کند، اطلاعات در

این سیستم به واسطه باز خورد، دائماً ارزیابی شده و از ریزش کاذب جلوگیری می‌کند.

جعفر بیگلر (۱۳۷۸) در پایان نامه خود با عنوان «طرح نظام ملی اشاعه‌گزینشی اطلاعات اشاعه‌گزینشی اطلاعات برای اعضای هیأت علمی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور» برای سیاست‌گذاری و نظام مند کردن اجزای نظام ملی اشاعه‌گزینشی اطلاعات و تدوین سیاست‌های راهبردی، عملیات فنی و راهکارهای مناسب، برنامه‌ریزی هشت لایه‌ای راهبردی - کاربردی ارائه و شمای سازمانی پیشنهادی ترسیم کرده‌است.

در مرحله بعد به ساختار پرونده‌های پژوهشی و کمیته‌های تخصصی پرداخته و فرم‌های عضویت، اعلام اطلاعات و بازخورد طراحی شده‌است.

فتحی جلالی (۱۳۷۸) در پایان نامه خود با عنوان «بررسی روشهای دستیابی اعضای هیأت علمی گروه‌های مهندسی برق و رایانه دانشگاه‌های دولتی مستقر در شهر تهران به منابع اطلاعاتی»، به این نتایج دست یافته‌است که اکثریت اعضای هیأت علمی یعنی ۶۲/۴٪ از اعضای هیأت علمی مایل به مراجعه به کتابخانه و بر طرف کردن نیازهای اطلاعاتی خود می‌باشند و ۶/۷۷٪ مایل به استفاده از کامپیوتر و پایگاه‌های اطلاعاتی خارج از کشور می‌باشند.

مشهدی (۱۳۷۹) در مرکز اسناد و مدارک علمی ایران برای افرادی که فرصت کافی برای مرور مرتب سایت این سازمان را ندارند، خدمات اشاعه‌گزینشی اطلاعات را طراحی و اجراء کرد. در این سیستم، کاربران موضوعات مورد علاقه خود را از میان لیستی از موضوعات موجود انتخاب کرده و با هر بار روز آمد سازی پایگاه، جدیدترین اطلاعات به صورت خودکار به پست الکترونیکی آنان ارسال می‌شود.

نعمت‌اللهی (۱۳۸۵) در پایان نامه خود با عنوان امکان‌سنجی اشاعه‌گزینشی اطلاعات برای اعضای هیأت علمی دانشگاه شیراز در کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی، وی تعداد ۱۰۰ نفر از اعضای هیأت علمی را انتخاب نموده و میزان آشنایی آنها با خدمات اشاعه‌گزینشی اطلاعات و استفاده از پست الکترونیکی در خصوص اشاعه‌گزینشی اطلاعات را بررسی نموده و از این بین ۴٪ جامعه پژوهش‌مایل به دریافت چکیده، ۱۸/۲٪ تمایل به دریافت اصل مدرک و ۷۷/۸٪ نیز ترجیح می‌دادند ابتدا چکیده و اطلاعات کتابشناختی کلیه مدارک بازیابی شده را

مطالعه کنند و در صورت نیاز به صورت خودکار سفارش دهند.

بلومفیلد^۳ (۱۹۶۹) سه نوع سرویس آگاهی‌رسانی جاری برشمرده که شامل «اشاعه‌گزینشی اطلاعات با گرایش شخصی» یعنی دقیقاً منطبق با نیاز اطلاعاتی فرد، چکیده نامه تخصصی مانند چکیده نامه شیمی و انواع منابع با پوشش غیر گزینشی مانند Current Contents یا فهرست تازه‌های کتابخانه می‌شود.

وی در مطالعات خود به این نتیجه رسید که برای خدمات «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» از هر ده مجموعه‌ارسالی یک تقاضا برای دریافت اصل مقاله از منابع بازیابی شده وجود دارد.

برای چکیده نامه تخصصی از هر یک صد چکیده، یک تقاضا برای اصل مقاله و به انواع منابع غیرگزینشی از هر هزار منبع یک درخواست صورت می‌گیرد. وی معتقد است که در اشاعه‌گزینشی اطلاعات اقلام مربوط بیشتری بازیابی می‌شوند، در حالی که وقت کمتری برای مطالعه و استفاده صرف می‌شود. در حقیقت اشاعه‌گزینشی اطلاعات تنها سرویسی است که زمانی بیش از آن چه استفاده‌کننده امکان صرف آن را دارد نمی‌طلبند.

(Bloomfield, 1969, p 514-520)

یونیس^۴ (۱۹۷۳) با استناد به یافته‌های بلومفیلد به شرح سرویس اشاعه‌گزینشی اطلاعات دستی بسیار ارزان و ساده برای گروهی پرداخته که در عین حال از Current Contents نیز استفاده می‌کردند. گروه مورد مطالعه، متخصصان علوم رفتاری بودند.

تعداد بیست و یک نفر از پنجاه نفر کل متخصصان به دعوتنامه ارسالی پاسخ دادند. اطلاعات درخواستی بر اساس موضوعات MeSH و مقالات ایندکس و مدیکوس ماهانه برای متقاضیان ارسال می‌شد. این سرویس به مدت هجده ماه ارائه می‌شد و بسیار موفق بود. شش ماه یکبار موضوعات، مورد تجدید نظر قرار می‌گرفتند. (Yunis, 1973, p 4-14)

بعد از یک سال، پرسشنامه‌ای برای ارزشیابی جهت متخصصان ارسال شد. ۶۰٪ از استفاده‌کنندگان به پرسشنامه پاسخ دادند، که از این عده ۹۰٪ خواهان جدی ادامه سرویس بودند. یونیس در پایان متذکر شده که: «در مورد سرویس رایگان حتماً باید با استفاده‌کننده دقیقاً مرتبط و از نیاز وی مطمئن بود. چون ممکن است عدم پرداخت

پول عامل استفاده از سرویس باشد بدون آنکه نیاز مطرح باشد». در ارزیابی به عمل آمده ۶۰٪ پاسخ دهندگان اشاعه‌گزینشی اطلاعات را به **Current Contents** ترجیح دادند و دلیلی که ارائه می‌داشتند همان دلیل عنوان شده توسط بلومفیلد مبنی بر این بود که **SDiline** پوشش دقیق تری در رابطه با نیاز ایشان داشت.

سیدز و وود^۵ (۱۹۷۴)، طرح سرویس ایجاد «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» دستی و گسترش آن با استفاده از **SDiline** در کتابخانه مرکز پزشکی هرسی را ارائه دادند. در این طرح تشکیل و گسترش سرویس چنین بیان شده است:

در سال ۱۹۶۹ سیستم دستی با شش نفر استفاده کننده و بیست و شش موضوع آغاز به کار کرد (هر یک از افراد دارای فایل جداگانه شامل موضوعات، مجلات گزینش شده و اطلاعات بازیابی شده بودند). تا اکتبر ۱۹۷۰ تعداد استفاده کنندگان به هشت نفر افزایش یافت. به تدریج با افزایش تعداد افراد، موضوعات و مجلات ادامه سرویس دستی بسیار مشکل شد. لذا استفاده از اشاعه‌گزینشی اطلاعات پیوسته مورد توجه قرار گرفت. اشاعه‌گزینشی اطلاعات پیوسته دارای پوشش وسیع تر و برای موضوعات پیچیده مناسب تر بود. اولین سرویس اشاعه‌گزینشی اطلاعات پیوسته در دسامبر ۱۹۷۳ ارائه شد.

پس از آن چهار متقاضی جدید اضافه شدند. در ماه ژوئن در مورد ادامه سرویس نظر خواهی شد. چهارده نفر از هفده نفر استفاده کنندگان، خواهان ادامه سرویس بودند. در این مرحله سه نفر دیگر، تقاضای استفاده از خدمات «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» را نمودند. بنابراین بعد از سه سال و نیم تعداد افراد متقاضی سرویس از تعداد کل ۱۹۹ نفر اعضای متخصص در مرکز پزشکی به شانزده نفر با پنجاه و سه موضوع افزایش یافت، به عبارت دیگر ۲۸٪ اعضای از اشاعه‌گزینشی اطلاعات پیوسته استفاده می‌کردند. (اشاعه‌گزینشی اطلاعات برای ۱۶ نفر تهیه می‌شد اما از طریق گردش اطلاعات بازیابی شده بین افراد این تعداد به ۴۸ نفر می‌رسید). (Seeds, Wood, 1974, p 374-381)

یافته‌های این مطلب بر خلاف مطالعه میلر^۷ که نشان می‌داد سرویس ماشینی قادر به جایگزین سرویس دستی نیست و میزان رضایت از سرویس اشاعه‌گزینشی اطلاعات دستی بیشتر است، نشان

می‌دهد که اشاعه‌گزینشی اطلاعات پیوسته به خوبی جانشین سه سال و نیم سرویس دستی شده و از آن فراتر می‌رود. تعداد منابع بازیابی شده در این سرویس بیشتر و پوشش آن نیز وسیع تر است. در ارزشیابی انجام شده ۸۸٪ از استفاده کنندگان اشاعه‌گزینشی اطلاعات پیوسته را به سایر خدمات آگاهی‌رسانی جاری ترجیح می‌دادند، در حالی که کلیه این خدمات را مفید می‌دانستند. در این مطالعه روی ارزشیابی مداوم سرویس تأکید بسیاری شده است و خصوصاً گوشزد شده که: «در هیچ یک از سرویس‌ها، استفاده کنندگان برای تغییر موضوعات پیشقدم نمی‌شوند و وظیفه کتابدار است که مرتباً ارزشیابی و ارتقاء سرویس را در نظر داشته باشد و باز خورد^۸ لازم را تهیه کند».

سیدز و وود بار دیگر بر این نتیجه تأکید ورزیده اند که: «نوع سرویس و میزان رضایت از آن بستگی به شرایط خاص هر مرکز اطلاعاتی یا کتابخانه و همچنین جامعه استفاده کننده دارد. لذا برای هرگونه تغییر یا تصمیم‌گیری تازه در ارائه خدمات باید مطالعات و تحقیقات خاص آن انجام شده و از استفاده کنندگان نظر خواهی به عمل آید.» (Seeds, Wood, 1974, p 381-384)

بلیس^۹ (۱۹۷۵) با استفاده از پرسشنامه سیدز و وود و همچنین پرسشنامه لنکستر^{۱۰} (۱۹۷۴) برای مطالعه سرویس آگاهی‌رسانی جاری جهت متخصصان رشته اعصاب به ارزشیابی مشابهی از سرویس اشاعه‌گزینشی اطلاعات پیوسته در دانشکده علوم بهداشتی دانشگاه پرداخت. بدین منظور برای ۱۳۶ پروفایل، پرسشنامه را ارسال کرد. در مدت سه هفته ۸۰ نفر یعنی ۱۱۹ پروفایل پرسشنامه را برگرداندند. هدف از ارسال پرسشنامه ارزشیابی سرویس و همچنین مقایسه نتایج با بررسی سیدز و وود و مطالعه لنکستر بود. برای بلیس بسیار جالب است که نتایج به هم نزدیک و علی‌رغم تعداد نمونه متفاوت در سه بررسی درصدها تقریباً یکسان بودند. وی معتقد است موارد متفاوت احتمالاً مربوط به نوع جمعیت مورد مطالعه بودند.

برندلی^{۱۱} (۱۹۷۶)، بار دیگر درباره تحقیق برندلی نیز این نتایج به اثبات رسید. گزارش برندلی در مورد سرویس «آگاهی‌رسانی جاری» کتابخانه دانشکده پزشکی و دندان پزشکی نیوجرسی بود که از سال ۱۹۶۴ برای اعضای هیات علمی ارائه می‌شد و گسترش آن به استفاده از اشاعه‌گزینشی اطلاعات

پیوسته انجامید.

تعداد افرادی که در سال ۱۹۷۲ از آن سرویس استفاده می‌کردند ۷۲ نفر بودند که برای هر فرد تا هشت موضوع جستجو انجام می‌شد. (با تهیه فتوکپی از صفحات ایندکس مدیکوس ماهانه) به تدریج با افزایش تعداد افراد و همچنین نیاز اطلاعاتی ایشان، با آغاز استفاده از کامپیوتر در کتابخانه در آن سال، این سرویس با استفاده از شبکه ارتباطی پاب مد در دانشگاه ایالتی نیویورک به شیوه ماشینی تبدیل و با نصب ترمینال شبکه پاب مد مورد استفاده قرار گرفت.

در ژانویه ۱۹۷۴ تعداد ۱۲۶ نفر از اعضای تمام وقت دانشگاه از سرویس اشاعه اطلاعات گزینشی کامپیوتری از طریق عضویت استفاده می‌کردند و ماهانه جمعاً ۵۹۰ جستجو برای آنان انجام می‌شد، یعنی برای هر نفر به طور متوسط ۳/۹ موضوع. در ارزشیابی به عمل آمده در رابطه با مفید بودن اطلاعات بازیابی شده ۴۰٪ پاسخ‌ها مثبت و ۶۰٪ منفی بود. بدین معنا که ۴۰٪ سرویس را کاملاً مفید می‌دانستند در حالیکه ۶۰٪ خواهان ادامه سرویس بودند، در حالیکه با استفاده از سایر روش‌ها برای کسب اطلاعات مورد نیاز خویش ادامه می‌دادند.

نتایج تحقیقات بلیس و برندلی نشان می‌دهد که استفاده کنندگان از اشاعه گزینشی اطلاعات کامپیوتری کتابخانه ملی پزشکی آمریکا (NLM) تنها به این سرویس برای تأمین نیاز اطلاعاتی خویش متکی نیستند در حالیکه از جهت ارزشیابی آن را مفید می‌دانستند.

ویلیامز^{۱۱} (۱۹۷۷)، کتابدار ارشد کتابخانه علوم پزشکی در مرکز پزشکی بخش هنه پین^{۱۳} گزارش جامعی از خدمات «اشاعه گزینشی اطلاعات» در این کتابخانه را منتشر ساخته است. بر اساس گزارش وی کارکنان این کتابخانه که سازمان مادر آن بیمارستان آموزشی ۴۵۰ تختخوابی است، در سال ۱۹۷۳ نیاز به سرویسی برای آگاهی از اطلاعات جاری با حداقل صرف وقت را تشخیص داده و اقدام به ارائه سرویس «اشاعه گزینشی اطلاعات» نمودند. (Williams, 1977, p 447-449)

این سرویس ابتدا به صورت دستی برای پنجاه نفر به وجود آمد. (با تهیه فتوکپی از اطلاعات مندرج در شماره های ماهانه ایندکس مدیکوس بر اساس موضوعات در خواستی) با معرفی اشاعه گزینشی

اطلاعات پیوسته در دسامبر ۱۶۷۳ دسترسی به پاب مد امکان پذیر شد. بنابراین سرویس به شیوه کامپیوتری بر اساس آخرین تازه های ماهانه پاب مد ادامه یافت.

برای دریافت موضوعات، یادداشتی برای سرپرستان بخش‌ها و سایر قسمت‌ها ارسال گردید. با هر بار دریافت اطلاعات گزینشی تازه پاب مد (اشاعه گزینشی اطلاعات پیوسته) موضوعات افراد جستجو شده، نتایج برای ایشان ارسال می‌شد. استفاده کنندگان مقالات مورد نیاز را علامت زده باز می‌گرداندند تا فتوکپی مقاله کامل برایشان تهیه شود.

شیوه جستجو^{۱۴} مربوط به موضوعات هر یک از افراد روی کارت یادداشت، همراه شماره تلفن و نام ایشان در فایل نگهداری می‌شد تا هر بار مورد استفاده قرار گیرد. هر شش ماه یک بار پرسشنامه‌ای برای ارزشیابی و در صورت لزوم تغییر موضوعات برای استفاده کنندگان را دریافت می‌داشتند.

از سال ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۶ تعداد استفاده کنندگان از سرویس ۵۰ نفر به ۹۹ نفر با مجموع ۱۲۳ موضوع افزایش یافت. (برای هر فرد به طور متوسط دو موضوع با در نظر گرفتن موضوعات تکراری) هر بار برای ارائه سرویس ده ساعت و نیم وقت صرف می‌شد - یعنی چهار دقیقه و هفت ثانیه برای هر جستجو - هر مشترک ماهانه به طور متوسط پنج مقاله در خواست می‌کرد. در ارزشیابی انجام شده ۹۴٪ افراد سرویس را بسیار با ارزش و اکثر اطلاعات بازیابی شده را مناسب تشخیص دادند. از زمان تشکیل سرویس، در میزان تهیه فتوکپی ۴۷٪ افزایش بوجود آمد که ۱۴٪ آن مستقیماً به سرویس اشاعه گزینشی اطلاعات مربوط می‌شد. علاوه بر پزشکان و پرستاران متخصصان سایر رشته‌ها نیز به استفاده کنندگان پیوستند. به این ترتیب سرویس کاملاً مفید و در اهداف خود موفق بود.

گرین^{۱۵} (۱۹۸۸) روشی را برای ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات و بولتن آگاهی‌رسانی جاری با استفاده از تجهیزات و نرم‌افزاری نسبتاً ارزان با موفقیت به آزمایش گذارد. با استفاده از این روش برای ارائه خدمات «اشاعه گزینشی اطلاعات» به جای ذخیره پروفایل در دریافت اطلاعات جدید در هر نوبت، «پایگاه ارجاع متقابل»^{۱۶} به عنوان واسطه استفاده می‌شود که از یک سو به «پایگاه اطلاعاتی ارجاعی»^{۱۷} و از سوی دیگر به «پایگاه استفاده کنندگان»^{۱۸}

مربوط می شود. به این ترتیب جستجو از طریق نام افراد و همچنین ارجاعات انجام می شود و امکان حذف یا اضافه کردن نام افراد برای موضوعات و یا موضوعات برای افراد فراهم می گردد. همچنین با انجام جستجوها به صورت هفتگی از اطلاعات بازیابی شده، بولتن هفتگی به چاپ می رسد که برای متقاضیان و سایر مؤسسات ارسال می گردد.

برای تهیه بولتن معمولاً دو دقیقه وقت صرف می شود که در مرحله بعد در مدت سی تا چهل و پنج دقیقه توسط واژه پرداز^{۱۹} آماده می شود.

مجموع واژگان کنترل شده در این سیستم ۱۵۹ واژه بود. لذا این سیستم برای کتابخانه های اختصاصی یا مجموعه های بسیار کوچک مناسب بود و می توان از این تجربه به عنوان الگو برای ذخیره نام افراد، تهیه پروفایل و ذخیره آن استفاده نمود.

موندشین^{۲۰} (۱۹۹۰) بر اساس تحقیقی که در یک مجتمع توسعه و تحقیقات به انجام رسانده چنین نتیجه گرفته که: «دانشمندانی که به طور مرتب از خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات استفاده می کنند از بازدهی علمی بیشتری نسبت به سایر همکاران خود که به صورت پراکنده از این خدمات بهره می جویند یا کلاً استفاده کننده آن نیستند، برخوردارند.

وی ضمن تحقیق خویش به این نتیجه دست یافت که بازدهی علمی (تعداد مقالات انتشار یافته توسط فرد) با خصوصیات فردی، محیط کار، سرعت روزآمد شدن رشته تخصصی و استفاده از انواع منابع اطلاعاتی در ارتباط است.

مرور تجربیات موجود در زمینه خدمات «اشاعه گزینشی اطلاعات» نشان می دهد که آن چه برای کسب موفقیت در ارائه این خدمات مؤثر است، بررسی دقیق شرایط و نیازهای جامعه استفاده کننده و ارتباط متقابل بین ارائه کنندگان خدمات و استفاده کنندگان از آن وجود دارد لازم است نوع مناسبی از خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات برای ایشان در نظر گرفته شود که آن هم با مطالعات تجربی، محقق خواهد شد. در حال حاضر رشد روزافزون بکارگیری این سرویس در سایتهای اطلاعاتی دنیا، نشان از اهمیت و نقش این سرویس در استفاده بهینه از اطلاعات و منابع علمی دارد.

سیلوا فریرا^{۲۱} (۱۹۹۹) در مقاله تحقیقی خود با عنوان MySDI: یک معماری همگانی جهت بسط و توسعه خدمات شخصی «اشاعه گزینشی اطلاعات» یک معماری همگانی و عمومی برای

«اشاعه گزینشی اطلاعات» با عنوان اشاعه گزینشی اطلاعات من» طراحی کرده اند، که در آن نظام های پالایش اطلاعات به دو دسته نظام های پالایش بر اساس محتوا و نظام های پالایش براساس همکاری و مشارکت طبقه بندی شده است و برای تطبیق پرونده ها با مدارک موجود از سه روش استفاده شده است:

۱. تطبیق پرونده های کاربر با دخالت و انتخاب خود او.

۲. استفاده از نظر کاربرهای دیگر که پرونده های مشابهی دارند.

۳. تطبیق پرونده ها با پرونده های استاندارد گروهها.

مفاهیم مهم در معماری این نوع از اشاعه گزینشی اطلاعات عبارتند از مکان کاربر که مکانی جهت نگهداری و کنترل اطلاعات کاربران و پرونده های آنهاست، مکان اطلاعات که مکانی جهت نگهداری و کنترل مدارک و اسناد است و نیز مکان رده بندی که مکانی جهت نگهداری و کنترل نظامهای رده بندی و اصطلاحنامه هاست. در نهایت، نظام پالایش اطلاعات، که قادر به شناسایی اطلاعات مربوط به کاربران می باشد. در این سیستم پروفایل موضوعی کاربران از طریق مشارکتی تقویت شده و مدارک مربوط برای افراد فرستاده می شود.

مولین یو^{۲۲} (۲۰۰۰) در مقاله تحقیقی خود با عنوان «SIFI»، ابزاری برای اشاعه اطلاعات در سطح وسیع، به تشریح مدل ارائه شده در دانشگاه استنفورد^{۲۳} برای خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات، پرداخته اند. در این مدل جهت ثبت اطلاعات اشخاص، یک پروفایل برای استفاده کننده طراحی شده که از طریق آن، سیستم از نیازهای اطلاعاتی اعضا آگاهی پیدا می کند، سپس منابع مورد نیاز کاربران به صورت خودکار برای آنان ارسال می گردد. طی آماری که از استفاده کنندگان این خدمات در سال ۱۹۹۴ به دست آمده، تعداد مشترکین ۱۳۳۸۱ نفر بود و تعداد مقالاتی که روزانه اضافه می شد به طور متوسط ۴۵۱۲۷ عنوان گزارش شد. بنابراین، این سیستم باید روزانه بیش از ۱۳ هزار پروفایل را با ۴۵ هزار مقاله انطباق داده و مقالات مرتبط با پروفایل را برای کاربر مربوطه ارسال کند. بازخوردهایی که پس از ارائه این خدمات به دست آمد، حاکی از آن بود که منابع فرستاده شده برای آنان مفید و مورد استفاده بوده است.

راکوتونیرابنی^{۲۴} (۲۰۰۲) در مقاله تحقیقی خود با عنوان « $B2me^{20}$: چارچوبی برای اشاعه‌گزینشی اطلاعات در محیطهای سیار»، اشاعه‌گزینشی اطلاعات را یکی از انواع تجارت الکترونیکی در محیط سیار قلمداد کرده و آن را نشان‌دهنده اشاعه اطلاعات به افراد با خواسته‌ها و تمایلات مشخص معرفی کرده است. در این مقاله در مورد تشخیص تمایلات و خواسته‌های استفاده‌کنندگان، جمع‌آوری نیازهای اطلاعاتی آنها و «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» به استفاده‌کنندگان بحث شده است. در این روش با استفاده از گروه بندی خواسته‌ها و تمایلات استفاده‌کنندگان و بررسی بازخورد آنها به پالایش نیازهای اطلاعاتی کاربران و فرستادن اطلاعات مورد نیازشان به آنها می‌پردازد.

زو تانگ^{۲۶} (۲۰۰۲) در مقاله تحقیقی خود با عنوان « $P filter$: سیستم جهانی پالایش و اشاعه اطلاعات با استفاده از شبکه‌های ساختار یافته» اظهار کرده است که سیستم‌های پالایش اشاعه اطلاعات به استفاده‌کنندگان این امکان را می‌دهد که نیازهای اطلاعاتی خود را تحت پروفایل‌های پژوهشی در این سیستم‌ها ثبت کرده و پس از روز آمد شدن اطلاعات، مدارک مرتبط با نیاز خود را دریافت کنند.

طراحان $P filter$ ادعا می‌کنند که این سیستم نظامی تحت وب، جهت ارسال بیلونها منبع برای میلیونها کاربر می‌باشد. $P filter$ یک سیستم جهانی برای پالایش و اشاعه‌گزینشی اطلاعات در رابطه با منابع بدون ساختار مانند متن، HTML، تصویر، فایل‌های صوتی و تصویری است.

مهمترین مزایای $P filter$ را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. ظرفیت بالا جهت روبرو شدن با افزایش حجم اطلاعات بر روی اینترنت.
۲. قابلیت تطبیق، جهت انطباق منابع با پروفایلها.
۳. قابلیت اشاعه اطلاعات به تعداد بسیار زیادی از کاربران

سئوالات پژوهش

- ۱- میزان آشنایی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان با خدمات «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» چقدر است؟
- ۲- میزان دسترسی اعضای هیات علمی دانشگاه

به اینترنت چقدر است؟

۳- میزان آشنایی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان با پست الکترونیکی چقدر است؟

۴- میزان تمایل اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان به دریافت گزینشی اطلاعات خود از طریق پست الکترونیکی چقدر است؟

۵- از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان، کدامیک از پایگاه‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه دانشگاه علوم پزشکی بیشتر متناسب با نیاز اطلاعاتی آنها می‌باشد؟

۶- آیا وب سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان پاسخگوی سیستم اشاعه‌گزینشی اطلاعات به اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان می‌باشد؟

اهداف پژوهش

هدف کلی

امکان‌سنجی ارائه خدمات اشاعه‌گزینشی اطلاعات به اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان از طریق پست الکترونیکی.

اهداف ویژه

۱. تعیین میزان آشنایی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان با خدمات «اشاعه‌گزینشی اطلاعات».

۲. تعیین میزان دسترسی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان به اینترنت.

۳. تعیین میزان آشنایی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان با نحوه استفاده از پست الکترونیکی.

۴. تعیین میزان تمایل اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان به دریافت خدمات اشاعه‌گزینشی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه.

۵. تعیین پایگاه‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه که اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان آنها را متناسب با نیاز اطلاعاتی خود می‌دانند.

۶. بررسی وب سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان به منظور پاسخگویی سیستم اشاعه‌گزینشی اطلاعات به اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان.

روش انجام پژوهش و جامعه پژوهش

این مطالعه از نوع پیمایشی - توصیفی است،

بدین ترتیب که ابتدا منابع فارسی و غیر فارسی کتابخانه معرفی گردیده . سپس، اطلاعات جمع آوری شده از اعضای هیأت علمی بررسی شده است و در نهایت بر اساس داده های به دست آمده، امکان سنجی ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان بررسی گردیده است.

جامعه این پژوهش عبارتند از: ۱. کلیه منابع فارسی موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان اعم از مجلات و کتابها، پایگاههای اطلاعاتی و نیز منابع غیر فارسی موجود، که عبارتند از کتاب، مقاله، پایگاههای اطلاعاتی تمام متن PUBMED, SCIENCE DIRECT, ONCOLINK, CINAHL, INFORMATION, DRUG EMBASE, TOXLINE PLUS.

۲. کلیه اعضای هیأت علمی تمام وقت دانشگاه علوم پزشکی همدان با مدرک فوق لیسانس و دکترای حرفه ای و پزشکی که شامل ۲۵۰ نفر می باشند، که از میان این گروه ۱۵۰ نفر به پرسشنامه پاسخ گفتند.

۳. امکانات دانشگاه علوم پزشکی همدان که شامل کلیه تجهیزات و امکاناتی که برای راه اندازی خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات ضروری می باشد.

روش گردآوری و تجزیه تحلیل داده ها

برای گردآوری داده های مربوط به منابع فارسی و لاتین کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی، شماره مقالات، پایان نامه ها، گزارشات تحقیقاتی و کتابهای فارسی، از طریق «پایگاه اطلاعاتی فارسی» که متن کامل آنها از طریق اینترنت قابل بازیابی است، از طریق آمار ارائه شده در سایت اینترنتی کتابخانه مرکزی دریافت شد.

در مورد تعداد مقالات لاتین، با توجه به اینکه تعداد مجلاتی که از سال ۲۰۰۴ تا به حال توسط کتابخانه مرکزی خریداری شده بسیار زیاد است (۸۹۱ عنوان)، لذا با توجه به گستردگی جامعه، بنابراین پژوهشگر بر آن شد تا تعداد شماره های مختلف ۱۰۰ عنوان نشریه را که در سالهای مختلف خریداری شده بود را شمارش کند که این تعداد ۱۹۴ مورد بود سپس این تعداد را به کل نشریات تعمیم داد که عدد حاصل ۱۷۲۸۵ شماره به دست آمد. با توجه به اینکه در هر شماره از نشریات علمی و پژوهشی به طور متوسط ۹ مقاله به چاپ می رسد، تعداد کل شماره های نشریات در عدد ۹ ضرب

گردید و بنابراین، تعداد تقریبی مقالات موجود در کتابخانه مرکزی ۱۵۵۵۲۵ عنوان شمارش گردید. تعداد کل کتابهای لاتین، از پایگاه اطلاعاتی کتب لاتین کتابخانه مرکزی جمع آوری شد. برای دریافت اطلاعات از اعضای هیأت علمی، پرسشنامه ای به صورت سئوال بسته تدوین شد و در اختیار اعضای هیأت علمی قرار گرفت.

در این پایان نامه برای انجام عملیات آماری و تهیه جداول و نمودارها از نرم افزار SPSS(ver.15) استفاده شد.

یافته های پژوهش

در پاسخ به سئوال اول پژوهش «چند درصد از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان با خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات آشنایی دارند؟» با استناد به پاسخ های اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان (جدول شماره ۱) می توان گفت که ۳۰/۷٪ از اعضای هیأت علمی با این خدمات آشنایی دارند. در واقع همانگونه که در پایان نامه خانم کاتوزیان (۱۳۷۱) نیز مطرح شده است، برای گروهی که به دلیل نداشتن وقت کافی و دور بودن از محل کتابخانه، امکان استفاده از منابع کتابخانه وجود نداشت، ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات بسیار مفید می باشد. مندسکین^{۲۷} (۱۹۹۰) نیز اشاره می کند افرادی که از خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات استفاده می کنند، از بازدهی علمی بیشتری برخوردارند و به تعداد مقالات ارائه شده آنها پس از استفاده از اشاعه گزینشی اطلاعات افزوده شده است.

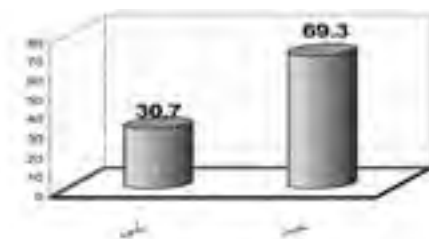
جدول (۱) - آشنایی با خدمات اشاعه گزینشی

اطلاعات

ردیف	پاسخ	تعداد
۱	بله	۴۶
۲	خیر	۱۰۴
۳	سوی	۱۵۰

نمودار (۱) - آشنایی با خدمات اشاعه گزینشی

اطلاعات

در ارتباط با سؤال دوم پژوهش مبنی بر اینکه «اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان چه میزان به اینترنت دسترسی دارند؟» می‌توان اینگونه پاسخ داد که کل اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان به اینترنت دسترسی دارند، که این خود می‌تواند امتیاز مثبتی برای ارائه خدمات خودکار اشاعه‌گزینشی اطلاعات و ارسال آن از طریق پست الکترونیکی باشد، زیرا در صورتی که اعضای هیات علمی در جهت رفع نیازهای اطلاعاتی، خود را بی‌نیاز از استفاده از اینترنت می‌دانستند و یا به هر دلیل به اینترنت دسترسی نداشتند، امکان برقراری ارتباط با آنان از طریق پروتکل‌های اینترنتی و ارسال اطلاعات از طریق پست الکترونیکی وجود نداشت. با توجه به داده‌های به دست آمده از جدول و نمودار شماره ۲ می‌توان گفت که در میان اعضای هیات علمی که به پرسشنامه پاسخ داده‌اند ۷۵/۳٪ در محل کار و منزل به اینترنت متصل می‌باشند. همانطور که می‌دانیم، یکی از اهداف نظام اشاعه‌گزینشی اطلاعات، دستیابی کاربران به منابع کتابخانه بدون محدود شدن به فضای فیزیکی کتابخانه است. از این رو در دسترس بودن اینترنت توسط اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان امتیاز بالایی در جهت کارآمد بودن خدمات «اشاعه‌گزینشی اطلاعات» در صورت ارائه از طریق کتابخانه مرکزی دارا است.

در ضمن همانگونه که مشاهده کردیم، اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان به غیر از محل کار و منزل از محل‌های دیگر از قبیل کافی‌نت‌ها جهت جستجو در اینترنت استفاده نمی‌کنند، مؤید این نکته است که امکانات و تسهیلات مناسبی در دانشگاه علوم پزشکی همدان جهت استفاده اعضای هیات علمی از اینترنت، چه در منزل و چه در محل کار در راستای ارتقای سطح علمی و فرهنگی آنان فراهم آمده است.

بنابراین، هم در وقت و هم در هزینه اعضای هیأت علمی صرفه‌جویی به عمل می‌آید.

در ادامه این بحث با تجزیه و تحلیل داده‌ها این نتیجه بدست آمد که ۱۶/۷٪ جامعه پژوهش کمتر از ۴ ساعت در هفته، ۵۱/۳٪ بین ۴ تا ۸ ساعت در هفته را اختصاص به جستجو در اینترنت می‌دهند و شاید دلیل عمده این افراد نداشتن وقت کافی و مشغله زیاد باشد.

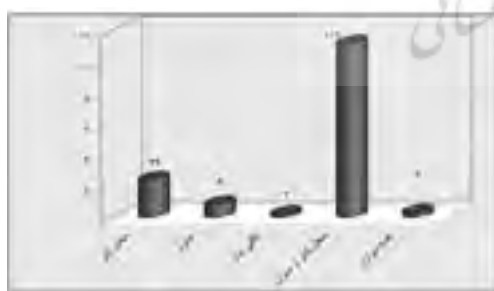
از این رو نقش خدمات اشاعه‌گزینشی اطلاعات

در برطرف کردن نیازهای اطلاعاتی افرادی که به علت کمبود وقت و کار زیاد فرصت جستجو و بازیابی اطلاعات و مدارک موردنیاز خود را از طریق اینترنت ندارند مشخص می‌شود. بدیهی است با دریافت‌گزینشی اطلاعات، حتی اگر افراد به همان اندازه قبل، یعنی بین ۴-۸ ساعت در هفته را به مطالعه اختصاص دهند که از طریق پست الکترونیکی دریافت می‌دارند، می‌توان گفت با دریافت اشاعه‌گزینشی اطلاعات اولاً از منابع اطلاعاتی مستند و معتبر و ثانیاً از مدارکی که از نظر موضوعی ربط زیادی با علایق آنها دارند استفاده کرده‌اند. بنابراین می‌توان گفت همانطور که بلومفیلد^{۲۸} (۱۹۶۹) نیز اشاره می‌کند اشاعه‌گزینشی اطلاعات برای افرادی که وقت کمی برای بازیابی اطلاعات موردنیاز خود دارند، بسیار مفید است چرا که در اشاعه‌گزینشی اطلاعات اقلام مربوط به بیشتری بازیابی می‌شوند، در صورتی که وقت کمتری برای مطالعه و استفاده صرف می‌شود.

جدول (۲) - توصیف طریقه دسترسی به اینترنت جامعه نمونه

محل کار	محل کار و منزل	محل کار و منزل	محل کار و منزل	محل کار و منزل	محل کار و منزل
۳۴	۱۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۱۵	۲۵۴	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱

نمودار (۲) - توصیف طریقه دسترسی به اینترنت جامعه نمونه

در مورد سؤال سوم پژوهش که «اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان چقدر با نحوه استفاده از پست الکترونیکی آشنایی دارند؟» براساس یافته‌های حاصل از جدول و نمودار شماره ۳ می‌توان گفت که ۸٪ از اعضای هیات علمی پاسخگو، آشنایی کمی با استفاده از پست الکترونیکی دارند. ۵۰٪ آشنایی خود را در حد متوسط و ۴۲٪ آشنایی خود را با نحوه استفاده

از پست الکترونیکی زیاد ارزیابی کرده اند. بنابراین نتایج به دست آمده و با توجه به اینکه ۹۹٪ جامعه پژوهش دارای پست الکترونیکی می باشند این نتیجه به دست می آید که اعضای هیأت علمی حداقل یک بار، آن هم برای تعریف پست الکترونیکی خود از این امکانات استفاده کرده اند. بنابراین، در صورت ارسال منابع گزینشی به پست الکترونیکی آنان، این افراد قادر خواهند بود از اطلاعات و منابع فرستاده شده استفاده نمایند.

جدول (۳) - میزان آشنایی با پست الکترونیکی

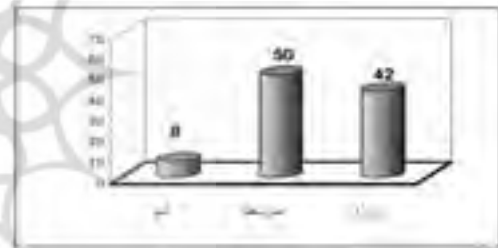
میزان آشنایی با پست الکترونیکی	فراوانی	درصد
آشنا	12	80
غیر آشنا	79	500
متوسط	97	620
بیگانه	190	1000

فتحتی جلالی در سال ۱۳۷۸ حاکی از آن است که در آن سال ۶۲/۴٪ از اعضای هیأت علمی مایل به مراجعه به کتابخانه و تنها ۷۷٪ مایل به استفاده از کامپیوتر و پایگاه های اطلاعاتی خارج از کشور در جهت رفع نیاز اطلاعاتی خود بودند. سیدز و وود (۱۹۷۹) در مطالعات خود به این نتیجه رسیدند که ۸۷/۹٪ از استفاده کنندگان، اشاعه گزینشی اطلاعات را به سایر روش های دریافت اطلاعات ترجیح می دادند.

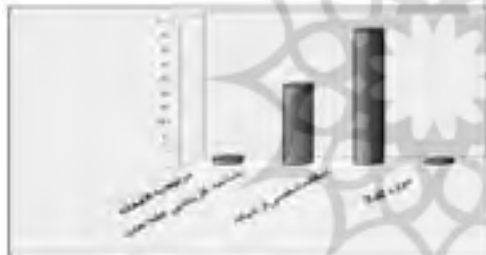
جدول (۴) - روش مورد استفاده برای بازیابی اطلاعات

روش مورد استفاده برای بازیابی اطلاعات	فراوانی	درصد
مراجعه به کتابخانه	4	25
استفاده از پایگاه های اطلاعاتی	58	790
استفاده از موتورهای جستجو	91	1000
سایر روش ها	2	13
جمع	150	1000

نمودار (۳) - میزان آشنایی با پست الکترونیکی

نمودار (۴) - روش مورد استفاده برای بازیابی اطلاعات

در مورد سؤال چهارم پژوهش «چند درصد از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان به دریافت اطلاعات گزینشی خود از طریق پست الکترونیکی تمایل دارند؟» می توان با توجه به جدول و نمودار شماره ۴ چنین بحث کرد که ۲/۷٪ افراد متمایل به جستجوی منابع مورد نیاز خود از طریق کتابخانه می باشند، ۶۰٪ از اعضای مشخصا به روشهای جستجو در اینترنت آگاهی داشته و نیازهای اطلاعاتی خود را برآورده می سازند اما ۳۵٪ مایل به استفاده از خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات و دریافت منابع از طریق پست الکترونیکی خود می باشند. با توجه به اینکه ۹۹٪ جامعه پژوهش، پست الکترونیکی داشته، و نحوه استفاده از پست الکترونیکی را می دانند، به نظر می رسد ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات از طریق پست الکترونیکی به این افراد مثر واقع خواهد شد؛ زیرا همانگونه که مشاهده کردیم در پاسخ به سؤال فوق، اعضای هیأت علمی، تمایل بیشتری به دریافت اطلاعات و منابع پالایش شده در مقایسه با بازیابی اطلاعات از میان انبوه منابع در اینترنت دارند. این در حالی است که نتایج حاصل از پایان نامه

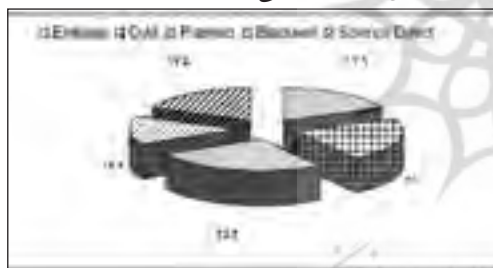
از اعضای هیأت علمی در ارتباط با سؤال چهارم پژوهش خواسته شد تا میزان تمایل خود به دریافت چکیده و اصل مقالات انتخابی به طریق اشاعه گزینشی اطلاعات از طریق پست الکترونیکی را تعیین نمایند براساس داده های بدست آمده در جدول و نمودار شماره ۵، اعضای هیأت علمی بدین طریق پاسخ دادند: ۴/۷٪ جامعه پژوهش مایل به دریافت چکیده، ۲۶٪ مایل به دریافت اصل مدرک و ۶۹/۳٪ نیز ترجیح می دادند ابتدا چکیده و اطلاعات کتابشناختی کلیه منابع بازیابی شده را مطالعه کرده و در صورت نیاز، اصل منبع را به صورت خودکار سفارش دهند. این روش مزایای زیادی در بر دارد: اول اینکه هدف اصلی خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات که در واقع صرفه جویی در وقت کاربران است، مورد توجه قرار گرفته است، زیرا این سیستم به صورت تمام خودکار عمل می کند و به محض رسیدن منابع جدید فرمول جستجوی کاربران را با این منابع تطبیق داده و چکیده مطلب را برای آنان ارسال می کند. بنابراین، به محض وارد شدن منابع جدید، کاربران از ورود این گونه منابع مطلع می شوند.

پایگاه های BLACKWELL و Science Direct را متناسب نیازهای اطلاعاتی خود تشخیص داده اند. بنابراین، در صورتی که کتابخانه مرکزی تعداد منابع موجود در پایگاه های اطلاعاتی Pubmed و OVID را افزایش دهد، نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی به نحو مطلوبتری برطرف خواهد شد.

جدول (۶) - پایگاه های اطلاعاتی متناسب با نیاز اعضای هیأت علمی

انواع از سامانه ها، نسخه	مردان	زنان
Pubmed	132	254
OVID	108	21
BLACKWELL	95	179
Science Direct	91	175
Embase	74	142
جمع	620	1080

نمودار (۶) - پایگاه های اطلاعاتی متناسب با نیاز اعضای هیأت علمی

در مورد پاسخ به سئوال ششم که « آیا وب سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان پاسخگوی سیستم اشاعه گزینشی اطلاعات به اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان می باشد؟ » همانگونه که در جدول و نمودار شماره ۷ آمده است. ۵۳/۳٪ پاسخ بلی به مناسب بودن خدمات وب سایت کتابخانه مرکزی داده اند و ۴۴/۷٪ از خدمات وب سایت کتابخانه راضی بودند و تنها ۲٪ از این خدمات اظهار نارضایتی داشتند، که با توجه به نمودار و جدول شماره ۷ از دید اعضای هیأت علمی هر دو عامل پایین بودن سرعت اینترنت و عدم دسترسی به اینترنت در خارج از دانشگاه به سایت کتابخانه مرکزی ذکر شده است. بنابراین با توجه به میزان بالای رضایتمندی اعضای هیأت علمی از وب سایت کتابخانه می توان زمینه های راه اندازی خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات را در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان امیدوار کننده و امکان پذیر مشاهده نمود.

از طرف دیگر، در صورتی که کتابخانه بخواهد در ازای ارسال منابع به اعضای هیأت علمی، هزینه ای دریافت کند، کاربران با حجم زیادی از اصل مقالاتی که مقدار زیادی از حجم صندوق پست الکترونیکی آنها را اشغال می کند و عملاً مورد نیاز آنها نیست مواجه خواهند شد و هزینه اضافی نیز پرداخت نخواهد کرد.

در سیستمی که ویلیامز (۱۹۹۷) جهت ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات طراحی کرد نیز از این روش برای ارسال اطلاعات و تهیه بازخورد استفاده شده است.

بدین معنی که ابتدا چکیده منابع را برای اعضاء ارسال می کردند و پس از دریافت بازخورد آنان، اصل مطالب در خواستی را برای کاربران ارسال می نمودند.

جدول (۵) - روش مورد نظر پاسخگویان برای دریافت اطلاعات از طریق اشاعه گزینشی اطلاعات

انواع از سامانه ها، نسخه	مردان	زنان
اطلاع گزینشی و چکیده	104	47
فقط اصل	91	163
فقط اصل یا چکیده یا هر دو	104	141
جمع	300	351

نمودار (۵) - روش مورد نظر پاسخگویان برای دریافت اطلاعات از طریق اشاعه گزینشی اطلاعات

در ارتباط با سئوال پنجم پژوهش « کدام پایگاه های اطلاعاتی موجود در کتابخانه مرکزی بیشتر متناسب با نیاز اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان می باشد؟ »

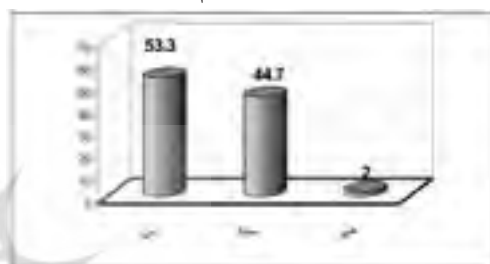
همانگونه که در جدول و نمودار شماره ۶ مشاهده می شود، پایگاه های اطلاعاتی Pubmed و OVID بیشترین متقاضی را در بین اعضای هیأت علمی داشته اند.

پس از آن، اعضای هیأت علمی به ترتیب

جدول (۷) - مناسب بودن خدمات وب سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقیاس	نمره	تفسیر
53.3	88	خیلی خوب
44.7	47	خوب
29	3	ضعیف
1000	100	میانگین

نمودار (۷) - مناسب بودن خدمات وب سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان

نتیجه گیری

به طور کلی می توان نتیجه گرفت که ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات در کتابخانه های دانشگاه های علوم پزشکی با توجه به رشد و پیشرفتهای سریع در این حیطه موضوعی امری ضروری است. یکی از ارکان اصلی برنامه ریزی در ارائه اینگونه خدمات، امکان سنجی منابع، پایگاه های اطلاعاتی موجود و وجود افرادی است که مایل به دریافت اینگونه خدمات باشند. یافته های پژوهش

حاضر دال بر این است که امکان بازیابی مقالات مجلات فارسی از سال ۱۳۷۷ به صورت تمام متن از طریق وب سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان وجود دارد، اطلاعات کتابشناختی کل کتابهای لاتین و تمامی پایگاه های اطلاعاتی تمام متن که دانشگاه علوم پزشکی آنها را خریداری نموده است از طریق سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی همدان قابل جستجو و بازیابی می باشند.

کل اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان برای بازیابی اطلاعات مورد نیاز خود از اینترنت استفاده می کنند و ۹۹٪ نیز دارای پست الکترونیکی هستند، ۳۰/۷٪ از جامعه پژوهش در گذشته از خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات استفاده کرده اند و ۳۵/۳٪ نیز مایل به ساخت پروفایل پژوهشی و دریافت اطلاعات به صورت تمام خودکار می باشند، در این راستا ۶۹/۳٪ از اعضای هیأت علمی ترجیح می دهند که ابتدا چکیده و اطلاعات کتابشناختی مدارک بازیابی شده را دریافت و مطالعه کنند و سپس اصل مدارک مرتبط را درخواست نمایند. با در نظر گرفتن یافته های پژوهش و تمایلات اعضای هیأت علمی و نیز منابع اطلاعاتی و پایگاه های اطلاعاتی موجود در کتابخانه مرکزی، امکان برقراری سیستم ارسال خودکار اطلاعات جهت ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات فراهم می باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پی نوشت

- 1-mation
- 2-Profile research
- 3- Bloomfield
- 4 -Yunis
- 5 -Seeds , Wood.
- 6 -Hershey Medical center
- 7-Miller
- 8- Feedback
- 9-Blasé
- 10-Lancaster
- 11 -Brandli
- 12-Williams
- 13- Hennepin County Medical Center
- 14 -Search Strategy
- 15 -Green
- 16 -Cross- Reference Database
- 17- Reference Database
- 18-User Database
- 19-Word Processor
- 20-Mondschein
- 21-Silva Ferreira
- 22-Moline, you
- 23-Stanford
- 24-Rakotonirainy
- ۲۵-B2me مخفف Business to me است.
- 26-Xu,Tang
- 27-Mondschein
- 28-Bloom feild

۱. انصاری، ناصر، ۱۳۸۰، پردازش اس دی آی برای پروفایلهای کاوش در داده های درون خطی، چهل و هشتمین کنگره فید (گزیده مقالات)، تهران، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۲. پائو، میراندا لی، ۱۳۷۸، مفاهیم بازیابی اطلاعات، ترجمه اسدالله آزاد و رحمت الله فتاحی، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.
۳. جعفر بیگلر، موسی، ۱۳۷۶، طراحی یک سیستم فرضی اشاعه گزینشی اطلاعات، پیام کتابخانه، دوره ۸، شماره ۳.
۴. جعفر بیگلر، موسی، ۱۳۷۶، SDI راه کاری نوین در اشاعه اطلاعات، پیام کتابخانه، دوره ۷، شماره ۲.
۵. جعفر بیگلر، موسی، ۱۳۷۸، طرح نظام ملی اشاعه گزینشی اطلاعات SDI برای اعضای هیأت علمی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تهران.
۶. دائره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی، ۱۳۸۵، تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
۷. رادفر، حمید رضا، ۱۳۸۵، قابلیت های وب در اشاعه گزینشی اطلاعات، فصلنامه کتاب، سال ۱۷، ش ۶۶.
۸. زندیان، فاطمه، ۱۳۸۰، اهمیت نظام اشاعه اطلاعات گزینشی در تحقیقات دانشگاهی، فصلنامه مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، سال چهارم، شماره ۸.
۹. علیپورحافظی، مهدی، نوروزی، یعقوب، ۱۳۸۲، خدمات مرجع از راه دور در کتابخانه های مجازی، فصلنامه کتاب، سال ۱۴، شماره ۱.
۱۰. فتحی جلالی، گیتی، ۱۳۷۸، بررسی روشهای دستیابی اعضای هیأت علمی گروههای مهندسی برق و رایانه دانشگاههای دولتی مستقر در شهر تهران به منابع اطلاعاتی، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
۱۱. کاتوزیان، مهناز، ۱۳۷۱، بررسی رابطه خدمات اشاعه اطلاعات گزینشی با میزان مراجعه اعضاء هیأت علمی به منابع اطلاعاتی کتابخانه مرکزی در دانشگاه علوم پزشکی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
۱۲. کویکی، مرتضی، ۱۳۸۰، علم اطلاع رسانی، علم اطلاع رسانی یا علم اطلاعات؟، فصلنامه کتاب، سال ۱۲، ش ۵۴.
۱۳. گزنی، علی، ۱۳۸۰، سازماندهی اطلاعات در نظام های بازیابی اطلاعات، فصلنامه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، کتابداری و اطلاع رسانی، دوره چهارم.
۱۴. لامبرت، جیل، لامبرت، پیتر، ۱۳۷۲، چگونگی دستیابی به اطلاعات علمی و فنی، ترجمه مرکز اطلاعات علمی دانشگاه امام حسین (ع)، تهران، دانشگاه امام حسین.
۱۵. مشهدی، بابک، ۱۳۷۹، ایجاد سیستم ارسال خودکار اطلاعات در خواستی از شبکه وب، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۱۶. مقدسی، علیرضا، ۱۳۸۶، کاربردهای فناوری اطلاعات در سازمان، ماهنامه عصر فناوری اطلاعات، سال ۳، ش ۲۱.
۱۷. نعمت الهی، سارا، ۱۳۸۳، امکان سنجی ارائه خدمات اشاعه اطلاعات گزینشی به اعضای هیأت علمی دانشگاه شیراز در کتابخانه منطقه ای علوم و تکنولوژی از طریق پست الکترونیکی و ارائه الگوی مناسب، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
۱۸. ویکری، برایان کمبل و الینا، ۱۳۸۰، علم اطلاع رسانی در نظر و عمل، ترجمه عبدالحسین فرج پهلوی، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.

- 1- Blase, Nancy G. , 1975, SDIline evaluation, EDRS price MFO1/Pcoz Plus postage, reports descriptive (141) .
- 2- Bloomfield, M. , 1969, Current awareness publication. An evaluation, Special Libraries, Vol. 60, NO.8.
- 3- Brandli, Micheal J. , 1976, Current awareness services observations of the past and present and implication for future, Special libraries, Vol.67, NO.1.
- 4- Ferreira, Joao, Silva, Alberto, 2001, MySDI: A generic architecture to Develop SDI personalized services, How to deliver right information to the right user?. http://berlin.inesc.pt/alb/papers/2001/iceis2001_if_as.pdf
- 5- Funk, Mark E. , 1978, An SDIline profile oriented to patient care, Bulletin of the medical library association. Vol.66, No. 2.
- 6- Green, Kevin E., 1988, Selective dissemination of information using a low cost Relational database at GEC s engineering research centre , program, Vol.22, No.2 .
- 7- Loader, J.M. , 1978, Weld a search the development of a small computerized Database, Aslib proceedings .Vol. 30, No.8.
- 8- Mondschein, Lawrence G.1990,SDI use and productivity in the corporate Research environment,Special Libraries. Vol.81, No.4.
- 9- Rakotonirainy, Andry,2002, B2me: A framework for personalized dissemination of information in mobile environments, <http://www.mobiforum.Org/proceedings/papers/o6/6.2.pdf>
- 10 - Riordan, Colm O. , Sorensen, Humphrey,2003,Information filtering and retrieval: An overview, <http://citeseer.nj.nec.com/38885.html>
- 11- Seeds. R.S. , Wood M.S. , 1974, Development of SDI services from a manual Current awareness services to SDIline, Bulletin of the medical library association . Vol.62.No.4.
- 12- Tang, Chunqiang , Xu, Zhichen,2003, pFilter, Global information filtering and Dissemination using structured overlay networks, <http://citeseer.nj.nec.com/560492.html>
- 13- Yan, Tak W. , Garcia Molina, Hector, 1995, SIFT-A tool for wide-area Information dissemination, Proceedings of the 1995 USENIX technical Conference.
- 14- Yunis, Susan S., 1973, The implementation, evaluation and refinement of a Manual SDI service, Bulletin of the medical library association. Vol.61,No.1.
- 15- Williams, Patricia A. , 1977, SDIline service in a hospital library, Bulletin of the medical library association. Vol.65,No.4.